

Suomen väestön elinkeinoryhmitys vuosina 1820—1870

Fil. maist. ARVI RAIVIO
Tilastollinen päätoimisto

Johdanto

Muutamia vuosia sitten Tilastollinen päätoimisto julkaisi taulustolaitoksen säätytauluihin perustuvat laskelmat väestömme elinkeinoryhmityksestä vuosina 1751—1805 (*Fougstedt* ja *Raivio* 1953). Sen jälkeen ovat valmistuneet Tilastollisen päätoimiston arkistossa säilytettyihin papiston viisivuotistauluihin perustuvat vastaavat taulut ja laskelmat vuosilta 1820—1870. Tässä työssä on noudatettu samaa menettelyä kuin mainitussa julkaisussa, mikäli se kaavakkeiden muutoksista huolimatta on ollut mahdollista: ensin on laadittu taulut noudattaen säätytaulun nimikkeistöä ja sen jälkeen uudestaan ryhmittämällä saatuja lukumääriä pyritty laskemaan nykyisten jaotusperusteiden mukainen elinkeinoryhmitys.

Kun seuraavassa esitetään jossain määrin arvionluontoiset laskelmat koko maan, kaupunkien ja maaseudun väestön elinkeinojakautumasta, on kysymyksessä jokseenkin sama ajanjakso kuin O. K. Kilven tutkimuksessa «Suomen ammatissatoimiva väestö ja sen yhteiskunnalliset luokat vuosina 1815/1875» (*Kilpi* 1913 ja 1915). Kuten tutkimusten nimistäkin ilmenee, Kilven tutkimus rajoittuu ammatissa toimivaan väestöön, jota vastoin seuraavassa esitetty tilasto tarkoittaa maan koko väestöä.

Kauden 1820—1870 elinkeinotilaston alkuaineisto

Suomen erottua Ruotsista papiston oli lähetettävä väkiluku- ja väestömuutostaulut senaatin kamari- ja tilintekotoimituskunnalle, mikä määräys oli voimassa lokakuuhun 1865 saakka, jolloin väliaikainen tilastollinen toimisto perustettiin. Vuonna 1812 senaatti hyväksyi Turun tuomiokapitulin ehdotuksen uudeksi väkilukutauluksi, joka oli kaupunkiseurakunnille jonkin verran erilainen kuin maaseurakunnille. Tämä taulu ei ammattitilastolliselta osaltaan paljontaan eroa sitä ennen sovelletusta kaavakkeesta. Vuodesta 1830 alkaen määrättiin taas käytettäväksi uusitut kaavakkeet. Tällöin tyydyttiin kuitenkin vain siirtämään eräitä ammatteja pääryhmästä toiseen.

Sekä kaupunkien että maaseudun kaavakkeessa väestö jaettiin kahteen pääryhmään, A ja B. Näiden osastojen otsakkeet ovat «miespuoliset» ja «naispuoliset», mutta oikeastaan kysymyksessä oli väestön jakaminen ammatissa toimiviin ja ammatissa toimimattomiin. Ohjeiden mukaan oli nimittäin naisia monessa tapauksessa merkittävä kumpaankin ryhmään. Yleisimpiä tällaisia tapauksia olivat kaupungeissa vaimot, joilla oli oma tai toinen ammatti kuin heidän miehillään, ja lesket, jotka jatkoivat miehensä (esim. kauppiaan tai käsityöläisen) liikettä sekä maaseudulla talollisten lesket, jotka vielä pitivät taloa. Ohjeissa annettiin muutamista mutta ei kaikista ryhmistä riittävän selviä määritelmiä. Talonpoikaispojat ja -tyttäret, jotka olivat täyttäneet 15 vuotta, katsottiin palvelusväeksi, vaikka tekivätkin työtä kotonaan. Talonpoikaispojilla tarkoitettiin kaikkia ruumiillista työtä tekevien 15—17 vuoden ikäisiä poikia, joilla ei ollut muuta ammattia kuin maanviljelys. Lukuunottamatta teollisuudessa työskenteleviä poikia oli kaikki viittätoista vuotta nuoremmat lapset merkittävä osastoon B sen ryhmän kohdalle, johon heidän vanhempansa kuuluivat tai olivat kuuluneet. Ilmeistä epäselvyyttä aiheuttaa se, että maaseudun käsityöläisistä ei määrätty, oliko ko. kohdassa huomioon otettava ainoastaan mestarit, vaiko myös heidän kisällinsä ja oppipoikansa. Varsinkin sen vuoksi, että maaseudun kaavakkeen tästä kohdasta puuttui jaotus ammattiaseman mukaan, olisi ohje ollut tarpeellinen.

Kaavakkeiden epäselvyydestä ja mutkikkaisuudesta aikoinaan esitetyt moitteet johtuivat varsinkin siitä, että eräät naiset ja lapset oli merkittävä kahteen kaavakkeen kohtaan. Määräykset tästä kaksi kertaa merkitsemisestä, josta edellä on jo esimerkkejä mainittu, olivat yleensä kuitenkin riittävän selvät. Suurempaa haittaa aiheuttaa se, että kaavakkeissa vaimojen ja lasten jako ammattiryhmiin oli vähemmän yksityiskohtainen kuin miesten, ts. B-osastossa lueteltiin vain A-osaston pääryhmät. Tämä puute on vaikeuttanut melkoisesti elinkeinoryhmityksen laskemista, varsinkin kun kaavakkeissa on muutamien kohdin sijoitettu aivan erilaisia ammatteja samaan pääryhmään, esim. apteekkarit ruukki- ja tehdasteollisuuteen sekä ylioppilaat ja osa koulupojista pappien ja opettajien ryhmään. Juuri tästä syystä Kilpi rajoitti tutkimuksensa vain ammatissa toimivaa väestöä koskevaksi.

Pääpiirteissään v. 1812 vahvistettu kaavake oli käytännössä vuoteen 1875 saakka, sillä Tilastollisen toimiston laatimat uudet väestötilastokaavakkeet vahvistettiin vasta v. 1877. Tästä johtui, että ammattitilaston nimikkeistö varsinkin v. 1870 oli vanhentunut. Siinä ei ole mainittu esim. maakauppiaita ja rautatien virka- ja palveluskuntaa, joten näiden ammattien harjoittajat on merkitty milloin mihinkin kaavakkeen kohtaan. Elinkeinoryhmiä laskettaessa nämä ammatit on tietenkin otettu huomioon kaupassa ja liikenteessä, mutta luvut ovat varmaankin vain likimääräiset.

Uudet teollisuuden ja käsityön alat sen sijaan ovat aineistossa tulleet paremmin huomioonotetuiksi, koska kaavakkeissa oli varattu tilaa niissä mainitsematta jääneille teollisuuslaitoksille ja käsityöläisille.

Vuodesta 1830 alkaen oli myös kreikkalaiskatolinen papisto velvollinen lähettämään senaattiin viisivuotistaulut. Nämä taulut ovat ilmeisestikin vähemmän luotettavia kuin tiedot luterilaisesta väestöstä, mutta niitä on muutamain poikkeuksin voitu käyttää. Maahan sijoitetut venäläiset sotaväenosastot on kuitenkin jätetty huomioonottamatta.

Seuraavissa laskelmissa on siis — toisin kuin Kilven tutkimuksessa — maassa vakinaisesti asuva kreikkalaiskatolinen väestö otettu huomioon. Näin on menetelty sen vuoksi, että esim. kaupunkien kauppiaista melkoinen ja aikaa myöten lisääntyvä osa oli kreikkalaiskatolisia venäläisiä.

Vuonna 1877 vahvistetusta perusteellisesti muutetusta ammattitilasto-
taulusta poistettiin kokonaan säätyjako, mikä tiesi jo ratkaisevaa askelta kohti nykyaikaista elinkeinotilastoa. Tämä tapahtui samanaikaisesti kuin ammattikuntalaitos ja muut elinkeinoelämää rajoittavat vanhentuneet säännökset lakkautettiin ja industrialismin ajanjakso maassamme oli alkamassa.

Menetelmistä elinkeinoryhmien suuruuden laskemiseksi

Laskelmien tarkkuus riippuu luonnollisesti alkuaineiston luotettavuudesta. Kuten varsinkin jotkut lausunnot 1860- ja 1870-luvuilta osoittavat, kaikki taulut eivät olleet tunnollisesti laaditut eikä myöskään niiden tarkastus ole ollut kovin huolellista (*Kilpi* 1913, s. 51—56). Kuitenkin nyt esitettävät laskelmat ovat varmemmat kuin aikaisemmin esitetyt vastaavat laskelmat 1700-luvun jälkipuoliskolta, sillä vaikka väestön ryhmitys alkuaineistossa on säätyjakoinen, on siinä suuremmassa määrin kuin aikaisemmin otettu huomioon myös jakautuminen ammatteihin.

Eri ammattien sijoittaminen elinkeinoryhmiin ei yleensä ole tuottanut vaikeuksia, joten ei ole tarpeellista yksityiskohtaisesti selostaa sen menetelmäratkaisuja. Mainittakoon kuitenkin, että suurehkosta kaupunkilaisten ryhmästä «työregit» (6 466 henkeä vuonna 1870) on otaksuttu puolet teollisuuden, puolet kaupan palveluksessa oleviksi. Useissa tapauksissa on vaimot ja viittätoista vuotta nuoremmat lapset jouduttu jakamaan elinkeinoryhmiin suhdelukujen perusteella. Esim. tilanomistajat, tilanhoitajat, puutarhurit ja puutarharengit oli säätytauluissa merkittävä eri ryhmiin kuin muu maatalousväestö. Näiden vaimoja ja viittätoista vuotta nuorempia lapsia on otaksuttu olevan ko. pääryhmän vaimoista ja lapsista yhtä monta prosenttia kuin miehistä on maatalouteen luettu. Tätä menetelmää on ollut käytettävä lähes jokaisen elinkeinoryhmän kohdalla, kuitenkin ainoastaan verraten pieniin ryhmiin nähden. Kaavakkeissa on myös muu-

T a u l u 1. Suomen väestö elinkeinon mukaan vuosina 1820—1870.
T a b l e 1. The population of Finland by branch of economic activity in the years 1820—1870.

Elinkeinoryhmä — Branch of economic activity	Koko maa — Whole country				
	1820	1840	1850	1860	1870
	tuhansia — thousands				
1. Maatalous sivuelinkeinoineen — Agriculture and subsidiary industries	982.5	1 181.0	1 326.7	1 403.9	1 381.8
2. Teollisuus ja käsityö — Industries and handicrafts	43.3	62.7	70.4	84.3	91.0
3. Kauppa — Commerce	6.7	8.5	10.1	11.5	14.3
4. Liikenne — Transport	8.0	12.5	15.9	17.3	22.3
5. Sotaväki — Armed forces	9.7	4.9	8.0	10.2	2.8
6. Muu julkinen toiminta — Other public-service activities	13.8	17.7	21.8	22.2	24.1
7. Henkilökohtaiset palvelukset — Domestic services	11.2	15.5	15.1	17.0	21.2
8. Muut ja tuntemattomat ammatit — Other and unspecified occupations	50.7	62.7	77.2	86.1	98.3
9. Ilman ammattia — Without occupation ..	51.7	68.4	79.1	92.6	110.4
10. YHTEENSÄ — TOTAL	1 177.6	1 433.9	1 624.3	1 745.1	1 766.2
	prosenttiluvut — percentages				
1. Maatalous sivuelinkeinoineen — Agriculture and subsidiary industries	83.4	82.4	81.7	80.4	78.2
2. Teollisuus ja käsityö — Industries and handicrafts	3.7	4.4	4.3	4.8	5.1
3. Kauppa — Commerce	0.5	0.6	0.6	0.6	0.8
4. Liikenne — Transport	0.7	0.9	1.0	1.0	1.3
5. Sotaväki — Armed forces	0.8	0.3	0.5	0.6	0.2
6. Muu julkinen toiminta — Other public-service activities	1.2	1.2	1.3	1.3	1.4
7. Henkilökohtaiset palvelukset — Domestic services	1.0	1.1	0.9	1.1	1.2
8. Muut ja tuntemattomat ammatit — Other and unspecified occupations	4.3	4.4	4.8	4.9	5.6
9. Ilman ammattia — Without occupation ..	4.4	4.7	4.9	5.3	6.2
10. YHTEENSÄ — TOTAL	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

tamia elinkeinoryhmytyksen kannalta mitään sanomattomia nimikkeitä (esim. säätyhenkilöiden poikia, leskiä muiden palveluksessa, muita työväenluokan leskiä), josta syystä ryhmä «muut ja tuntemattomat ammatit» on jäänyt jokseenkin suureksi (v. 1870 lähes 100 000).

Mainituista syistä elinkeinoryhmien laskettuja väestömääriä on pidettävä likimääräisinä arviolukuina.

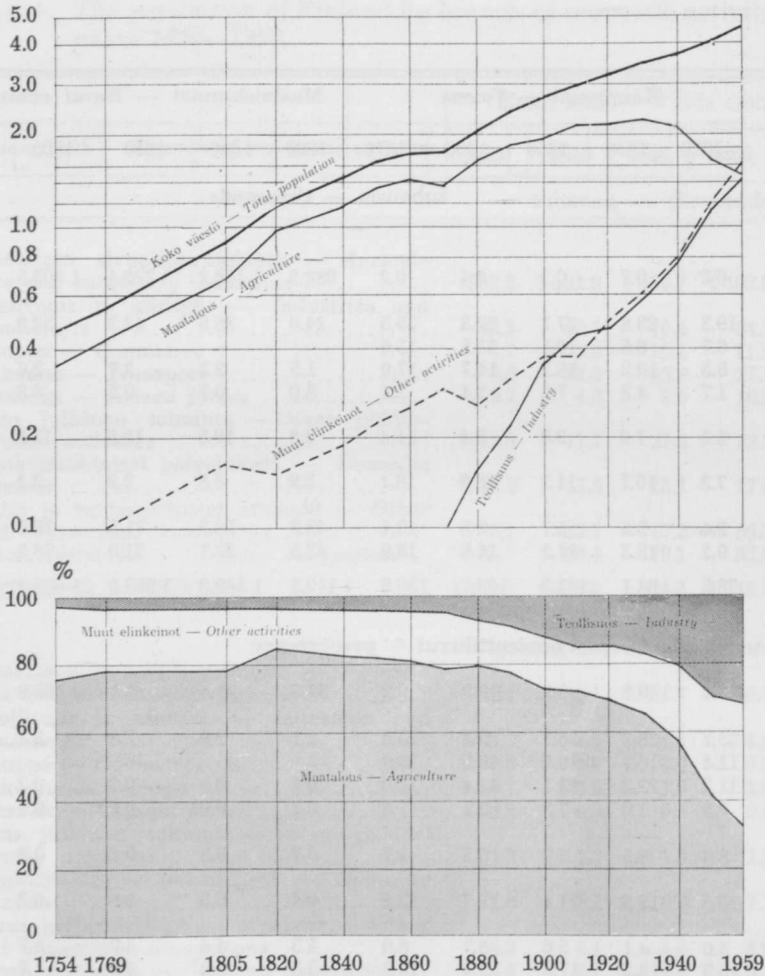
Laskelmien tulokset, koko maan sekä kaupunkien ja maaseudun väestön jakaantuminen elinkeinon mukaan kaudella 1820—1870, esitetään taulussa 1. Se että vuoden 1830 tietoja annettaessa käytettiin kahta erilaista kaavaketta, on tehnyt edes kutakuinkin luotettavan laskelman suorittamisen mainitulta vuodelta mahdottomaksi.

	Kaupungit — <i>Towns</i>					Maalaiskunnat — <i>Rural communes</i>				
	1820	1840	1850	1860	1870	1820	1840	1850	1860	1870
	tuhansia — <i>thousands</i>									
1.	0.2	0.7	0.3	0.4	0.2	982.3	1 180.3	1 326.4	1 403.5	1 381.6
2.	19.3	23.8	27.1	32.3	39.5	24.0	38.9	43.3	52.0	51.5
3.	6.7	8.5	10.1	11.5	13.6	—	—	—	—	0.7
4.	6.5	10.2	13.2	14.7	17.0	1.5	2.3	2.7	2.6	5.3
5.	1.7	4.2	7.5	3.4	2.4	8.0	0.7	0.5	6.8	0.4
6.	5.0	7.2	9.0	9.4	11.4	8.8	10.5	12.8	12.8	12.7
7.	7.3	10.7	11.2	13.9	18.1	3.9	4.8	3.9	3.1	3.1
8.	2.4	3.5	5.7	9.5	10.4	48.3	59.2	71.5	76.6	87.9
9.	9.2	15.3	17.2	14.6	18.0	42.5	53.1	61.9	78.0	92.4
10.	58.3	84.1	101.3	109.7	130.6	1 119.3	1 349.8	1 523.0	1 635.4	1 635.6
	prosenttiluvut — <i>percentages</i>									
1.	0.3	0.8	0.3	0.3	0.2	87.8	87.4	87.1	85.8	84.5
2.	33.2	28.3	26.7	29.4	30.3	2.1	2.9	2.8	3.2	3.1
3.	11.4	10.1	10.0	10.5	10.4	—	—	—	—	0.1
4.	11.2	12.2	13.1	13.4	13.0	0.1	0.2	0.2	0.2	0.3
5.	2.9	5.0	7.3	3.1	1.8	0.7	0.05	0.03	0.4	0.03
6.	8.6	8.5	8.9	8.5	8.7	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8
7.	12.5	12.8	11.1	12.7	13.8	0.4	0.3	0.3	0.2	0.2
8.	4.0	4.1	5.6	8.7	8.0	4.3	4.4	4.7	4.7	5.4
9.	15.9	18.2	17.0	13.4	13.8	3.8	3.9	4.1	4.7	5.6
10.	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Laskelmien tulokset: koko maa

Maatalousväestön lukumäärä kasvoi jatkuvasti vuosina 1820—1870, mutta oli suurten nälkävuosien jälkeen v. 1870 noin 23 000 pienempi kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. Viisikymmenvuotiskautena 1820—1870 kasvu oli noin 40 %. Kun muutamiin muihin ryhmiin kuuluva väestö lisääntyi vielä nopeammassa tahdissa, maatalousväestön osuus koko väestöstä kuitenkin supistui 83:sta 78 prosenttiin. Sen sijaan teollisuuden ja käsityön sekä kaupan ja liikenteen merkitys kasvoi jossain määrin: näiden elinkeinojen osuus koko väestöstä oli kauden alussa 5.0 %, sen lopussa 7.2 %. Teollisuudesta ja käsityöstä elävä väestö lisään-

Miljoonaa — Millions
log. ast. — log. scale

Kuvio 1. Suomen väestö elinkeinon mukaan vuosina 1754—1959.
Figure 1. The population of Finland in 1754—1959 by industry.

Lähteet — Sources:

— 1754—1805: G. Fougstedt ja A. Raivio, Suomen väestön sääty- ja ammattiryhmittys. Tilastollisia tiedonantoja, julkaissut Tilastollinen päätoimisto, 40. Helsinki 1953. (Summary: Population of Finland in 1751—1805 by order and occupation.)

— 1820—1870: Arvi Raivion esillä oleva kirjoitus. — The present article by Arvi Raivio.

— 1880—1940: Ns. kymmenvuotistilastojen elinkeinotauluun pohjautuvat Tilastollisen päätoimiston laskelmat. — The calculations of the Central Statistical Office of Finland based on the table of industrial distribution of their so-called Decennial Statistics.

1950: Ko. vuoden väestölaskenta. — The results of the 1950 Population Census in Finland.

1959: Jatkuvan työvoimatutkimuksen mukaisen työvoiman elinkeinotjakautuman sekä vuoden 1950 »perhekertoimien» nojalla laadittu arvio. — An estimate prepared on the basis partly of the data respecting the industrial distribution of the Finnish labour force as established in the current labour-force survey of Finland, and partly of the 1950 »family coefficients».

tyi runsaasti kaksinkertaiseksi, samoin liikenteen palveluksessa olevat, kun taas kauppaväestö kasvoi jopa 2 ½-kertaiseksi. Kaikkien näiden elinkeinojen kasvun edellytyksenä olivat 1850- ja 1860-luvulla voimaantulleet lainsäädännölliset uudistukset, kuten elinkeinovapauden laajentaminen ja maassamuuttoa rajoittavien säädösten kumoaminen. Liikenne-ryhmän suuruusvaihtelut johtuivat lähinnä merenkulun laajuudessa tapahtuneista muutoksista. Maamme merenkulku oli lähimpinä vuosikymmeninä Suomen sodan jälkeen lamassa, mutta viisikymmenvuotisjakson loppupuoli oli rannikkokaupunkiemme purjelaivaston suuruudenkautta.

Ryhmä sotaväki on vuodesta 1840 lähtien vähälukuisin kaikista tauluissa mainituista. Sen johdosta, että itämaisen sodan aikana asetetut ruotupataljoonat v. 1867 hajoitettiin, tämä ryhmä ajanjakson päättyessä oli enää vain murto-osa sotaväen määrästä v. 1860. Ryhmä muu julkinen toiminta (lähinnä siviilivirkamiehet, papit ja opettajat) lisääntyi viitenä vuosikymmenenä tuntuvasti, nimittäin 61 %, mutta ryhmän osuus koko väestöstä pysyi silti edelleenkin vähäisenä. Nousuun vaikuttaneista tekijöistä on helposti nähtävissä postiverkoston laajentuminen ja rautatielaitoksen alkuunpano. Rautatien henkilökunta kuuluisi tietysti liikenteeseen, mutta kun kaavakkeessa ei vielä v. 1870 ollut mainittua nimitystä, ei rautatieläisiä ole voitu muista virkamiehistä erottaa. Ryhmässä henkilökohtaiset palvelukset ovat suurimpana tekijänä kaupunkilaisten palvelijattaret, kun taas vastaava ryhmä maaseudun väestöstä on luettu maatalousväestöön. Koko maassa tämä ryhmä kasvoi ko. aikana lähes kaksinkertaiseksi, mikä nousu on yhteydessä kaupunkien nopeaan kasvuun.

Siihen että ryhmä muut ja tunte mattomat ammatit lisääntyi paitsi lukumääräisesti myös suhteellisesti, on myötävaikuttanut tietenkin se seikka, että kutakuinkin ennallaan pysyvä kaavake yhä huonommin soveltui todellisuuteen. Ilman ammattia olevia on esillä olevassa laskelmassa kunakin vuonna tuntuvasti vähemmän kuin *Kilven* tutkimuksen mukaan (*Kilpi II*, 1915, s. 120). Tämä eroavaisuus johtuu varsinkin siitä, että suurehko ryhmä «iäkkäitä talonpoikia, torppareita ja loisia, jotka eivät enää harjoita maanviljelystä» on tässä luettu maatalousväestöön, koska he lienevät kuitenkin saaneet elatuksensa maanviljelyksestä, jota vastoin *Kilpi* on lukenut heidät ammatittomaan väestöön. Viimeksi mainittuun ryhmään ilmeisesti kuuluvia ovat toimesta eronneet, köyhäinavustusta saaneet ja vangit sekä myös ylioppilaat ja koulupojat.

Laskelmien tulokset: kaupungit ja maaseutu

Seuraavassa tarkastellaan erikseen kaupunkien ja maaseudun väestön elinkeinoryhmitystä.

Teollisuus- ja käsityöväestö lisääntyi kaupungeissa ko. ajanjaksona runsaasti kaksinkertaiseksi. Kuitenkin tämän ryhmän osuus

nopeasti kasvavasta kaupunkiväestöstä pieneni huomattavasti vuosina 1820—1850 ja vasta vuosisadan puolivälistä alkaen suhdeluku osoittaa nousevaa suuntaa. Tämä johtuu siitä, että teollisuuden ja käsityön kasvu ennen vuosisadan puoliväliä tapahtui varsinkin maaseudulla. Koko teollisuus- ja käsityöväestöstä asui v. 1820 kaupungeissa 45 %, v. 1850 enää vain 38 %. Kaupasta elävän väestön kohdalla kehitys tapahtui samalla tavalla kuin teollisuusväestön kasvu: lukumäärä kasvoi lähes kaksinkertaiseksi, mutta kuitenkin suhdeluku on suurin v. 1820. Liikenteen, so. lähinnä merenkulun merkitys kasvoi nopeammin kuin teollisten ammattien ja kaupan, ryhmä näet lisääntyi puolella vuosisadassa lähes kolminkertaiseksi. Ryhmä muu julkinen toiminta kasvoi vain sen verran, että sen osuus koko väestöstä vaihtelee muutamia kymmenesosia.

Maaseudun väestöstä oli maataloudesta eläviä v. 1820 noin 88 % ja vielä v. 1870 84.5 %. Suhdeluku pieneni jatkuvasti, mutta etenkin vuoden 1850 jälkeen. Maatalousväestöstä — johon kansan valtava enemmistö kuului — esitetään seuraavassa joitakin yksityiskohtaisempia tietoja. Seuraavat prosenttiluvut tarkoittavat maanviljelijä-päähenkilöitä, jotka itsenäisinä yrittäjinä viljelivät joko omaa tai toisen omistamaa maata:

	1820	1840	1850	1860	1870
Tilanomistajia ja talollisia	66.1	58.6	56.0	53.0	55.3
Maanvuokraajia	5.2	9.1	9.7	7.7	7.5
Uudisviljelijöitä	0.2	0.4	0.5	0.4	0.2
Torppareita	28.5	31.9	33.8	38.9	37.0
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Suurin ryhmä, tilalliset eli oman maan viljelijät, käsitti aluksi $\frac{2}{3}$ päähenkilöiden koko määrästä, v. 1870 vain 55 %. Kun maanviljelijäin koko määrä vuosina 1820—1870 lisääntyi 35 500:lla eli 30 %, tilallisten kasvu oli vain noin 6 600 eli 8.4 %. V. 1870 tilallisten suhdeluku oli kuitenkin runsaasti 2 prosenttiyksikköä suurempi kuin v. 1860, mikä johtui lähinnä Viipurin läänin lahjoitusmaiden lampuotien itsenäistymisestä. Toinen suuri maanviljelijäin ryhmä on torpparit, joiden osuus vuosina 1820—1860 kasvoi hyvin huomattavasti. Vuosina 1860—1870 torpparien luku sen sijaan väheni noin 5 700:lla. Syyksi siihen, että torppien lukumäärä 1860-luvulta lähtien väheni, Gebhard mainitsee, «että kartanot metsäntuotteiden arvon nopeasti noustessa eivät enää halunneet ottaa uusia torppia, vaan monin paikoin hävittivät entisiäkin ja liittivät niiden pellot omiin viljelyksiin» (Gebhard 1923, s. 676).

Kaksi muuta maanviljelijäin ryhmää, maanvuokraajat ja uudisviljelijät, olivat suurimmillaan vuosisadan puolivälissä käsittäen silloin yhteensä noin 10 % kaikista maanviljelijöistä. Maanvuokraajiin lienee luettu arentimiehet, lampuodit ja kruununtalonpojat (Kilpi 1906, s. 42), uudisviljelijöillä taas tarkoitettiin (kaavakkeen mukaan) viimeisenä viisivuotiskautena liika- ja yhteismaille asettuneita.

Kokonaistulos edellä esitetystä on, että maanviljelijäväestö tänä ajanjaksona hyvin voimakkaasti epäitsenäistyi.

Muista maaseudun väestön elinkeinoryhmistä mainittakoon, että nimike *kauppa* ei ollenkaan esiinny maaseudun kaavakkeessa. Huomioon ottaen kaikki alkuaan eri ryhmiin merkityt maakauppiat, on heidän lukumääräkseen v. 1870 kuitenkin saatu 255. Tätä täytyy pitää minimimääränä, kun sen sijaan ns. läänintilaston tieto — v. 1865 maakauppiaita 612 — vaikuttaa liian suurelta. Huomioon ottamatta ryhmää muut ja tuntemattomat ammatit on maatalouden jälkeen tärkein elinkeinoryhmä maaseudulla *teollisuus* ja *käsityö*. Maaseudun talouselämän maatalousvaltaisuutta osoittaa se, että ryhmiin *teollisuus* ja *käsityö*, *kauppa*, *liikenne*, *julkinen toiminta* ja *henkilökohtaiset palvelukset* v. 1870 kuului vain 4.5 % väestöstä.

Kirjallisuus

- Fougstedt, G.* ja *A. Raivio*. Suomen väestön sääty- ja ammattiryhmitys vuosina 1751—1805. Tilastollisia tiedonantoja, julkaissut Tilastollinen päätoimisto, 40. Helsinki 1953.
- Gebhard, Hannes*. Torpparilaitos Suomessa. *Oma Maa* (2. painos) IV, s. 675—693. Porvoo 1923.
- Kilpi, O. K.* Maanviljelysväestön ammattijako Turun ja Porin läänissä vuosina 1815—1890 papiston väestötaulujen mukaan. Tilastollisia tiedonantoja, julkaissut Tilastollinen päätoimisto, 2. Helsinki 1906.
- Kilpi, O. K.* Suomen ammatissatoimiva väestö ja sen yhteiskunnalliset luokat vuosina 1815/1875. I. Maaseutu. Taloustieteellisiä tutkimuksia XII. Helsinki 1913.
- Kilpi, O. K.* Suomen ammatissatoimiva väestö ja sen yhteiskunnalliset luokat vuosina 1815/1875. II. Kaupungit. III. Koko maa. Taloustieteellisiä tutkimuksia XX. Helsinki 1915.

Summary:

The Population of Finland in 1820—1870 by Industry

By ARVI RAIVIO

Central Statistical Office of Finland

During the period 1820—1870 the clergy of Finland had every fifth year to furnish the Senate — the predecessor of the country's modern Council of State — besides with other population data also with a table showing how the population was divided by estates. The Central Statistical Office of Finland was established in 1865, so there was no statistical office in the country at that time. Accordingly, this information on the estates has not so far been utilized in any official statistics. In 1953 the Central Statistical Office of Finland published the monograph »Suomen väestön sääty- ja ammattiryhmitys vuosina 1751—1805» (The Population of Finland in 1751—1805 by Estates and Occupations). The present article is in a more concise form a sequel to the said paper, its purpose

being to fill up the gap that has remained in the statistics of the Finnish population by industry for the years 1805—1870. No statistics of this type were published in Finland until 1880.

The data presented in table 1 concern the whole population of the country. Intrinsically, the circumstance that the population is grouped by estates in the material has not caused any considerable difficulties in calculating the sizes of the several industrial groups, for in the questionnaire are also enumerated a large number of occupations. It has been necessary to divide only one of the old occupational categories between two branches of activity. The most serious deficiency in the estate statistics lies in the fact that the distribution of married women and their children among occupational categories in them is less particularized than that of the men. These wives and children have been distributed among the categories on the basis of ratios, the use of which presupposes that there are children in equal relative numbers in all of the occupational categories. A few of the headings are entirely meaningless from the standpoint of distribution by industry. Those people who have been included under these headings have had to be placed in the group »other and unspecified occupations». For all the above-mentioned reasons the amounts of population by industrial categories as given in the article must be regarded as rough approximations only.

From table 1 — which has English headings — are to be seen the principal results of the calculations. During the 50-years' period under review the share of the agricultural population in the whole population decreased from 83 to 78 per cent. On the other hand industries and handicrafts, as well as commerce and transport, grew in significance to some extent. The progress of these branches of economic activity was rendered possible by some legislative reforms, brought to effect in the 1850's and 1860's, such as the extension of industrial freedom and the repeal of the statutes restricting internal migration.

Further, the urban population increased during the period under discussion relatively more than that of the rural districts, being in 1820 5 per cent and in 1870 7.4 per cent of the total population. As agriculture, however, was the most common branch of economic activity during the whole period, at least in the country-side, some more detailed data on the people engaged in this activity have been included towards the end of the article where it is also shown i.a. that the agricultural population changed in the years 1820—60 to a very noticeable degree from independent landowners into tillers of land owned by other people.

The article is supplemented by a chart, which indicates the distribution of the country's population since 1754 by engagement in a) agriculture and forestry, b) industries, handicrafts, and building activities, and c) other branches of activity.